

ANTICKÝ ŘÍM

**PRACOVNÍ PRŮVODCE VÝSTAVOU
ANTICKÝCH RELIÉFŮ, SOCH A BUST**
(ze sbírek Ústavu pro klasickou archeologii FF UK)

pro žáky 2. stupně ZŠ, studenty
gymnázií a výtvarných škol

VYSVĚTLIVKY K IKONÁM:

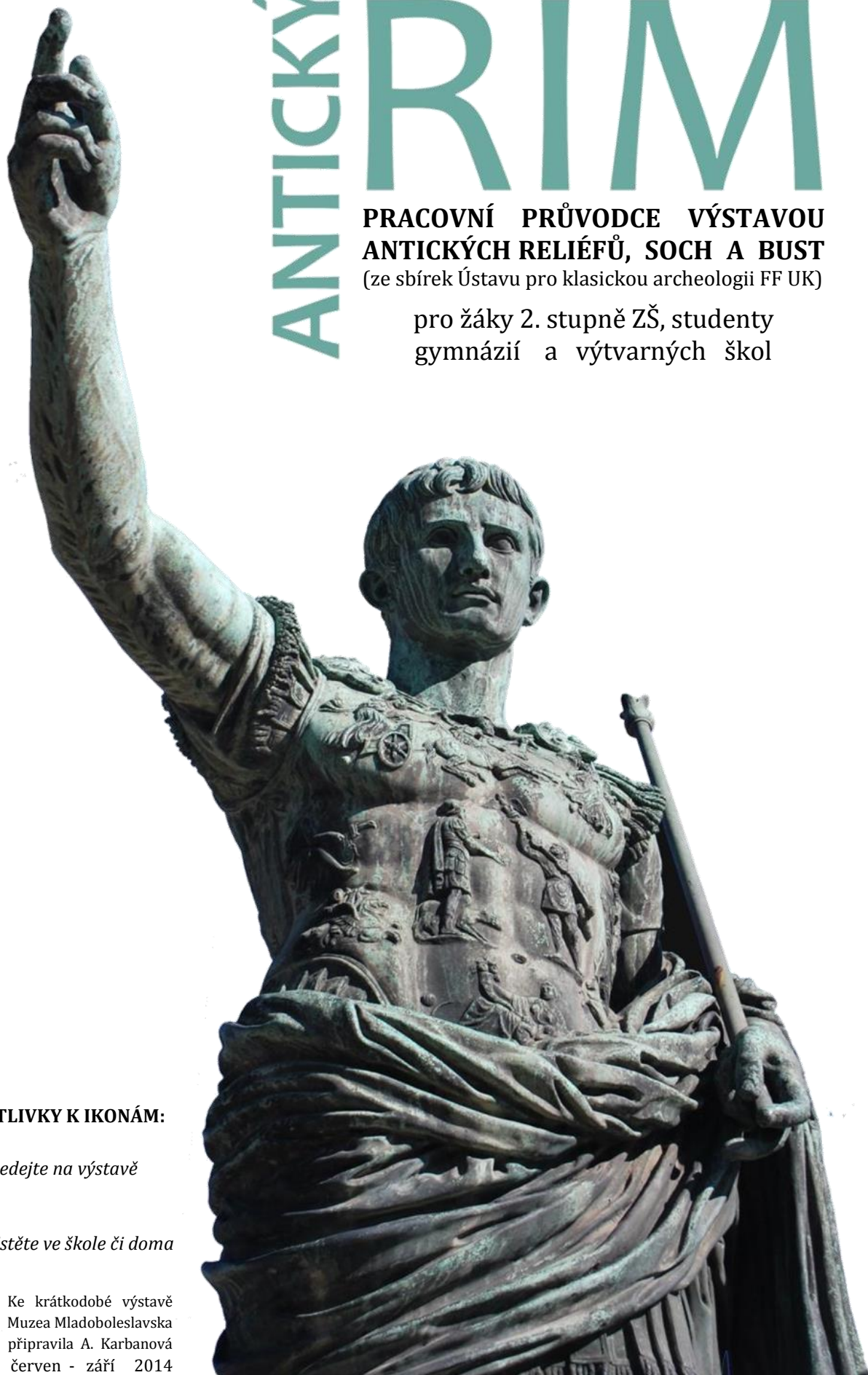
Hledejte na výstavě

Zjistěte ve škole či doma

Ke krátkodobé výstavě
Muzea Mladoboleslavska
připravila A. Karbanová
červen - září 2014

1) V období pozdní republiky Římané nacházejí čím dál větší oblibu v řeckém umění. Na objednávku vznikají kopie i parafráze slavných děl, ale objevují se i původní díla inspirovaná řeckým uměním archaického i klasického období. A právě **na archaické období navazuje i reliéf** na následujícím obrázku (hledejte u vstupu do výstavy).

Doplňte k reliéfu podrobnou popisku:

V čele zástupu bohů kráčí _ _ _ _ _ (bůh hudby a slunce), který v ruce drží svůj atribut - kitharu (strunový drnkací hudební nástroj starověkého Řecka typově blízký lyře).

Za ním kráčí jeho sestra _ _ _ _ _ (bohyně lovu, měsíce a světla) s toulcem přes rameno a s pochodní v ruce.

Průvod uzavírá matka výše zmíněných sourozenců bohyně _ _ _ _ .

Bohyně vítězství - okřídlená _ _ _ _ obětuje úlitbou ze džbánu víno do misky.

Všimněte si chrámu v pozadí. Jak se jmenuje typ hlavic na jeho sloupech?

- a) dórský
- b) iónský
- c) korintský

2) Zidealizovaný portrét **Antinoia** (u vchodu do výstavního sálu) zobrazuje krásného mladíka, společníka a milence jednoho známého císaře.

Roku 130 se Antinoos na společné cestě s císařem v Egyptě utopil v Nilu. Smrt mohla být nehoda, ale podle některých dohadů dvacetiletý mladík věřil, že sebeobětováním prodlouží život milovanému císaři. Reliéf byl objeven v 16. století v císařově vile v Tivoli, nedaleko Říma.

Uved'te jméno císaře, který byl Antinoem okouzlen: _ _ _ _ _

(Nápověda: Reliéf, který najdete na výstavě pod názvem „Mladík s koněm“ (Kastór), byl také nalezen ve vile nesoucí císařovo jméno - viz popiska.)

Doplňte: Bůh vína, veselí a plodnosti, na kterého portrét Antinoia odkazuje, se jmenuje

_ _ _ _ _

Na výstavě najdete ještě jeden reliéf, kde je zobrazen zmiňovaný bůh. Doplňte, jaké postavy ho zde doprovázejí na hostinu:

SA _ _ _ _ VÉ neboli poněkud škodolibí a chlípní průvodci tohoto boha, kteří mívají kozlí tváře a zvířecí rysy (například _ _ _ _ _). Tito přírodní démonové v podobě veselých kumpánů podpírají opilého boha, hrají na píšťaly a nesou thyrsos - hůl s piniovou šiškou nasazenou na konci (= starověký symbol plodnosti). Celý průvod je plný života a pohybu.

3) Již kolem přelomu letopočtu byl Řím jako město značně přelidněný, což vedlo k touze po úniku do přírody. Proto i římské reliéfy často líčí scény z venkovského života. Realisticky pojatý **reliéf ovce kojící jehně** původně sloužil jako obložení kašny.

Na středovém sloupu ve výstavním sále najdete další dva reliéfy s venkovskou tematikou. Vyjmenujte zobrazené motivy, které tuto skutečnost „ilustrují“.

4) V originále mramorová socha koupající se **Afrodité** představuje rané římské umění, které navazuje na helenistické období. Jde o jeden z nejoblíbenějších a také hojně kopírovaných zobrazení ženského aktu. Tento motiv často zdobí římské zahrady a vodní fontány.

Své bohy Římané přizpůsobovali a spojovali s božstvy národů, které si podmanili. Římské náboženství tak přejímalo především kulturu Řeků, ale i Etrusků či Latinů.

Doplňte římský ekvivalent pro Afroditu, původně řeckou bohyni lásky a krásy: _ _ _ _ _

Dle bájí se Afrodita zrodila z mořské pěny (afros = pěna). Který atribut je pro tuto bohyni typický?

_ _ _ _ _

S bohem války Areem měla Afrodita syna Érota. Najdete ho na některém z reliéfů na výstavě? Popište Érotův typický atribut i jeho účinek:

Éros v podobě okřídleného mladíka s lukem zasahoval srdce bohů i smrtelníků pomocí _____ a tím způsoboval, že _____.

5) Doba vlády císaře Augusta je považována za „zlatý věk římského umění“. Jedním z projevů díky římského senátu císaři Augustovi za uzavření míru na vítězných tažení do Hispánie a Gálie bylo vybudování „**Ara Pacis**“ – Augustova oltáře míru. Byl postaven v Římě na Martově poli a byl bohatě zdoben. Mytologické výjevy připomínaly počátky Říma, historický reliéf zobrazoval průvod ze slavnosti zasvěcení oltáře – zde byla zachycena celá císařská rodina Juliů, ale i kněží, senátoři a úředníci.

Najděte na výstavě (v blízkosti velké fotografie císaře Augusta) fragmenty reliéfů z tohoto oltáře. Doplňte, co zobrazují:

6) Pečlivě si prohlédněte **pancíř** (součást římské zbroje chránící hrud') **Augusta z Primaporty**. Připojte čarou možné interpretace výjevů u vyznačených bodů na pancíři.

Apollón na gryfovi (bájném tvorovi, jenž má hlavu a křídla orla a tělo lva)

Jupiter, nejvyšší bůh (stejně jako řecký Zeus), vládce nebes, v boji ochránce vojska, jemuž dával sílu

Bohyně Země (Terra/Gaia) drží roh hojnosti a kojí dvojčata

Sól (řec. Hélios, bůh slunce) řídí vůz s čtyřsprężím

Sfinga – symbol porážky Kleopatry a Egypta

Diana (řec. Artemis, bohyně lovu) na jelenu

okřídlená Aurora (Jitřenka, řec. Éós) a Luna (řec. Selené) s pochodní

Říman (zde symbol římské říše) přijímá standartu s legionářským orlem od Partha (orel - symbol síly a vítězství, Parthové - kmeny sídlící ve starověku na území dnešního Íránu.)

7) Realistické ztvárnění římského portrétu Scipia Africana je pro umění pozdní republiky typické.

Doplňte text:

Tzv. **Scipio Africanus** představuje pozdně republikánský římský portrét slavného vojevůdce Publia Cornelia Scipia staršího. Přídomek Africanus si vysloužil za vítězství nad karthaginským vojevůdcem _ _ _ _ _ v bitvě u Zamy, kterou skončila druhá _ _ _ _ _ válka.

8) Římský básník Ovidius popisuje ve svém díle „Proměny“ mimo jiné i příběh nešťastné a neopětované lásky **Klytie** k bohu Apollónovi. V řeckém mýtu Klytie ze žárlivosti způsobila smrt dceři perského krále, kvůli které ji Apollón předtím opustil. Bohem odvržená Klytie chřadla a proměnila se ve _ _ _ _ _ či v _ _ _ _ _ (různé prameny uvádějí obě varianty).

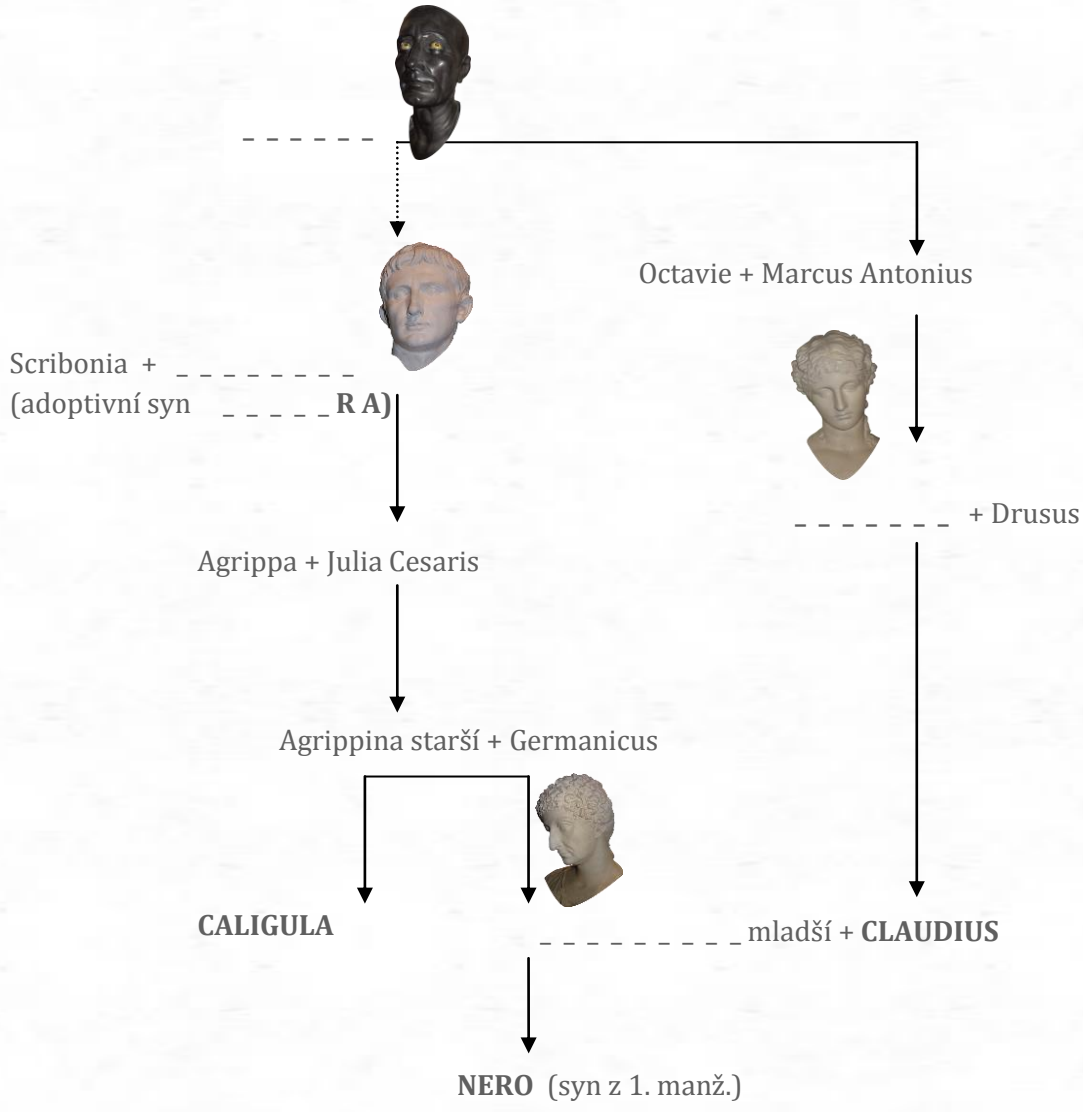
Po přečtení úryvku z Ovidiových Proměn doplňte alespoň jednu z variant, v co se asi Klytie proměnila. (Nápověda: „točí se za svým Solem“ neboli za bohem slunce = točí se za sluncem či symbolizuje pouť slunce po obloze.)

„...Od oné doby chřadla, tak šíleně jednavši v lásce, nesnesla přítomnost nymf, i sedala ve dne i v noci na zemi pod širým nebem, vlas rozcuchán, nepoután stuhou, po plných devět dní se jídla ni nápoje netkla, rosou čistou se sytila jen a slzami svými, z místa se nehnila na krok: jen bohu, když nebem se nesl, zírala v tvář a za ním stáčela stále svůj pohled. Tu prý se údy zaryly v zem, a v rostlinu bledou ta část těla jí přešla, již bledost žlutavá kryla; zčásti je narudlá však, a violce podobný zcela ústa jí pokrývá květ. Leč třebaž kořen ji poutá, točí se za svým Solem, i změněna miluje věrně...“

Najděte Klytii ve výstavě. Proč je tento portrét Antonie spojován s mytologickou postavou Klytie? (Prohlédněte si detaily, z čeho hlava portrétované „vyrůstá“?)

9) Na výstavě najdete osoby z obrázků. Do velmi zjednodušeného rodokmenu **Julio-
claudiovské dynastie** doplňte jejich chybějící jména a ujasněte si jejich příbuzenské vazby.

10) **Hlava togata** – portrét mladého muže pochází z období augustovského klasicismu, kdy portréty osob sice zachycují hlavní rysy portrétovaného, ale na druhou stranu jsou značně zidealizované. Vyjadřovala se tím lojalita k vládnoucí dynastii.

Muž má přes hlavu přehozený cíp oděvu, podle kterého dostala busta své jméno. Jde o římskou svrchní část oděvu, která se nosila přes tzv. tuniku. Byla vlněná, dlouhá až 5 metrů, půlelipsovitého tvaru a složitě se omotávala kolem těla.

 Tomuto oděvu se říká: _ _ _ _

11) Všimněte si, že římský portrét je oproti řeckému stroze realistický. Snaží se především zachytit podobu portrétovaného a to bez nadbytečných emocí (návaznost na tradici posmrtných masek předků).

Cicero byl představitelem „zlaté“ doby klasického období, které navazuje na helénistickou tvorbu. Jelikož jazyk Cicera a jeho vybroušený styl byl pokládán za vzorový, stala se tzv. „Ciceronská latina“ normou klasické latiny.

Zahrajte si na proslulého řečníka a přednesete vytržbený projev na libovolné téma.

Která další portrétovaná osoba z výstavy, platila ve své době za výborného řečníka?
(Nápověda: autor Zápisků o válce galské)

- - - - -

12) Filozof (zastávce stoicismu), spisovatel a básník **Seneca** byl mimo jiné i vychovatelem mladého císaře Nerona. V postklasickém období se vláda císařů stále otevřeněji opírala o násilí a moc armády. Seneca ve svém díle Phaedra prostřednictvím mytologických postav vylíčil obraz násilností tyрана.

V následujících popletených větách najděte Senecovy moudré myšlenky:

Neudělaly ještě bohatým peníze nikoho. _____

Jaký má smysl, život mu dáme takový. _____

Ani někoho pro nežije, kdo pro nežije sebe. _____

Odhalí pravdu čas. _____

Slovníček:

Akt – studie nahého těla

Archaické období – řecké umění se v tuto dobu vyznačuje strnulým postojem i výrazem, důraz je kladen na obsah více než na formu

Atribut – předmět symbolizující určitou postavu a umožňující její identifikaci

Busta – plastické zobrazení hlavy a ramen nebo prsou

Gálie – dnešní Francie

Fragment – část, zlomek

Helénistické období – pro řecké umění tohoto období je typická dynamika, psychologická hloubka zobrazených postav
a žánrové výjevy z běžného života

Hispanie – dnešní Španělsko

Mytologie – bájesloví (příběhy symbolického nebo náboženského významu)

Karthágo – starověké město v severní Africe

Parafráze – volné zpracování cizí předlohy

Reliéf – sochařské dílo, v němž vystupují postavy a předměty z plochy, se kterou jsou spojeny

Stoicismus – nauka, která učila, že nejvyšší dobro je žít v souhlase s přírodou a se sebou samým. Ctnost (rozumnost) je cíl lidského jednání. Člověk se má odpoutat ode všech vnějších malicherností a žít v úplném duševním klidu, z něhož se pravý filozof nedá ničím vyrušit.